

Pretexte pentru lectură

Războiul la feminin

de Mălina Duță

L aureată a premiului Nobel pentru Literatură în 2015, Svetlana Aleksievici scrie despre ceea ce doare: dezastru, moarte, traumă. Majoritatea cărților ei fac referire la evenimente din trecutul apropiat¹ și reprezintă un colaj de interviuri cu oameni simpli, martori și victime ale evenimentelor rememorate.

Războiul nu are chip de femeie (București, Editura Litera, 2016) este o carte dificilă. Citești câteva pagini, o lași să respire – de fapt, tu esti cel care se odihnește – după care reiei lectura. Asta pentru că brutalitatea întâmplărilor descrise, distrugerea, moartea și strategiile de supraviețuire, în contrast cu amintirile intime ale celor care erau, în timpul războiului, tinere abia ieșite din adolescență (o rochie dragă, vocea mamei, pofta de ciocolată), îți taie respirația.

Cartea reunește mărturiile rusoaicelor care au luptat în Al Doilea Război Mondial și reprezintă o evocare a războiului dintr-o perspectivă individuală și feminină. Dacă istoria are tendința să prezinte, a posteriori, marile bătălii într-o cheie hiperbolizantă, utilizând cuvinte precum curaj și victorie, mărturiile acestor femei care au luptat pe front ne amintesc că nu este nimic înălțător în a privi răniții, tineri de vârsta ta, murind în chinuri, fără a putea face nimic, sau a avea mainile și umerii plini de bășici infectate săptămâni în șir.

Svetlana Aleksievici călătorește și interviează zeci de femei care, ajunse la bătrânețe, nu doar că își amintesc anii războiului, ci pot spune și cum le-a marcat acesta destinele. Interviurile semi-structurate, de tip povestea vieții, dezvăluie detalii surprinzătoare. Nu știm cât de mult a intervenit Aleksievici asupra textelor transcrise pentru a le imprima tenta literară, unele pasaje fiind de un lirism emoționant. Însă mărturiile rămân de o sinceritate frustă, care te lasă perplex: „Bătălia s-a terminat noaptea. Iar dimineața a nins. Sub zăpadă zac morții... Mulți au mâinile ridicate spre cer... Dacă mă întrebați ce-i aia fericire, am să vă răspund: să găsești deodată printre morți un om viu...”.

¹ Al Doilea Război Mondial – *Războiul nu are chip de femeie*; invazia URSS-ului în Afganistan – *Soldații de zinc*; accidentul nuclear de la Cernobil – *Dezastrul de la Cernobil*.

Sunt vocile unor femei care au trecut prin iad și au supraviețuit.

Toate acele tinere care au plecat de pe băncile școlii direct pe front afirmă ca au făcut-o din dragoste de țară, fără să le-o ceară nimeni, dintr-o dorință fără margini de a proteja sau de a face parte din „ceva” măreț și unificator. Războiul le-a șters iluziile. Însă marea tristețe a venit, pentru multe dintre ele, abia ulterior. După război s-au simțit privite timp de mulți ani fie cu milă, fie cu dispreț, fie, pur și simplu, „doar” ca simple femei, deci luptători de rang inferior: „La început am tăcut, nu purtam nici măcar decorațiile. Bărbații le purtau, femeile nu. Ei erau învingătorii, eroii, logodnicii, războiul fusese al lor. Pe noi lumea ne privea cu alți ochi. Cu alți ochi... vă spun sincer, nouă ne-a fost furată victoria. Ne-au înlocuit-o pe furiș cu fericirea obișnuită a femeilor. N-au împărțit istoria cu noi. Și mi-a fost ciudă... nu înțelegeam...”. Apar, de asemenea, multe evocări ale naturii. În momentele de respiro tinerele observă adierea vântului, copacii înfloriți, privighetorile. Dar suferința este atotcuprinzătoare, păsările sunt doborâte în zbor și animalele speriate

caută protecția omului.

Totuși, cum supraviețuiesc mental aceste femei? Cum reușesc, majoritatea dintre ele, să meargă mai departe, să devină doamne cu o viață obișnuită, care se căsătoresc și ascultă muzică în timpul liber? Care este salvarea? Răspunsul este cel dat de zeci și sute de ori de-a lungul istoriei - prin iubirea de oameni și de viață: „Nu putem avea o inimă pentru ură și una pentru iubire. Omul are o singură inimă, și eu am avut grijă să mi-o păstrez întregă pe a mea.”²

Câteva rânduri sunt insuficiente pentru a surprinde importanța acestei cărți, nu doar din punct de vedere literar, ci și pentru că a dat glas zecilor de femei uitate, pe nedrept, de istorie. Întreaga operă literară a Svetlanei Aleksievici este, de altfel, o pledoarie pentru pace și umanism. Salvarea este și în lectură.

² *On ne peut pas avoir un coeur pour la haine et un autre pour l'amour. L'homme n'a qu'un seul coeur, et j'ai toujours pensé a préserver le mien.* (t.a. – ediția în limba franceză, Editions J'ai Lu, Paris, 2016). Le recomand francofonilor să citească versiunea în limba franceză, traducerea este excelentă.

